

*Сірий А. В., кандидат психологічних наук, доцент
кафедри тактики ВІ КНУ імені Тараса Шевченка (м. Київ)
Кожедуб О. В., кандидат соціологічних наук, доцент
кафедри філософії та педагогіки НТУ (м. Київ)*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ КУРСАНТІВ ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НИМИ ТАКТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Розглядаються особливості застосування активних методів навчання з метою формування творчих здібностей курсантів ВВНЗ під час вивчення ними тактичних дисциплін.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, активні методи навчання, метод інсценізації, ділові ігри, метод “лабіринту дій”, “мозкова атака”, метод круглого столу,

Рассматриваются особенности применения активных методов обучения с целью формирования творческих способностей курсантов ВВУЗ во время изучения ними тактических дисциплин.

Ключевые слова: творчество, творческие способности, активные методы обучения, метод инсценирования, деловые игры, метод “лабиринт действий”, “мозговая атака”, метод круглого стола.

Постановка проблеми. Сучасний стан суспільного розвитку, динамічні зміни в усіх сферах людської діяльності зумовлюють зростання потреби суспільства у формуванні творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, творчих можливостей, здатної до створення та засвоєння інновацій у будь-якій галузі. Саме така особистість є найбільшою цінністю в усіх країнах, а для незалежної України, яка впевнено крокує до високорозвиненої правової демократичної держави, проблема розвитку творчих здібностей, активізації творчої діяльності її громадян набуває пріоритетного значення.

Вирішення проблеми формування творчої особистості майбутнього офіцера-захисника значною мірою залежить від офіцера-педагога, творча педагогічна діяльність якого стає міцним засобом формування і всебічного розвитку особистості кожного курсанта.

Аналіз досліджень. Проблема становлення творчої особистості висвітлюється в наукових дослідженнях філософів, психологів і педагогів. Так, Є.А. Клімов, В.С. Мерлін, Н.І. Петров, Я.О. Пономарьов, Г.М. Філонов досліджували індивідуальний стиль діяльності як найважливішої ознаки її творчого характеру; В.І. Андрєєв, О.О. Бодальов, Н.В. Кичук, М.В. Демінчук, Л.М. Лузіна, О.Г. Мороз, В.В. Рибалко вивчали педагогічні умови, шляхи та засоби формування творчої позиції особистості; В.О. Моляко, П.С. Перепелиця, М.Л. Смульсон, М.О. Холодна присвятили свої наукові пошуки створенню методик виявлення і розвитку творчих якостей особистості, вивченню обдарованості. Окремі аспекти формування творчих здібностей у курсантів вищих військових закладів

досліджували І.В. Сніцар, О.П. Грибок, О.В. Діденко. Питанням опанування змісту тактичних дисциплін присвятили свої доробки такі науковці як А.А. Каленський, С.В. Усков. На наш погляд проблема розвитку творчих здібностей курсантів вищого військового навчального закладу під час опанування ними тактичних дисциплін є недостатньо вивченою.

Метою статті є окреслення шляхів розвитку творчих здібностей у курсантів вищого військового навчального закладу під час вивчення ними тактичних дисциплін.

Реалізація поставленої мети дослідження вимагає визначення таких понять як “творчість”, “творча діяльність”, “творчі здібності”, “творчі вміння”.

Як визначає філософський словник **творчість** – це процес людської діяльності, яка створює якісно нові матеріальні та духовні цінності. Творчість представляє собою здібність людини, яка виникла в праці, з матеріалу, який надає дійсність, створювати нову реальність, що задовольняє різноманітні суспільні потреби. Види творчості визначаються характером діяльності. Так, розрізняють творчість винахідника, творчість організатора, наукову творчість, мистецьку творчість, тощо [8, с. 474].

Видатний російський психолог С.Л. Рубінштейн визначає **творчість** як діяльність зі створення нового, оригінального, що входить не тільки в історію розвитку самого творця, але й в історію розвитку науки, мистецтва тощо [5].

Цікавим, на наш погляд, є визначення творчої діяльності українського дослідника В.О. Моляко. **Творчість** – це процес створення, відкриття нового, що раніше для певного конкретного суб’єкта було невідомим [7].

На думку Л.С. Виготського *творчість* це – діяльність людини зі створення нового: предметів зовнішнього світу, висновків або почуттів, що живуть і знаходяться тільки в самій людині [1].

Дослідники проблеми творчості, коли розглядають процеси навчання і виховання, часто використовують термін *“творчі здібності”*, які розуміють широко, як *синтез властивостей і особливостей особистості, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і обумовлюють рівень її результативності*. [6, с. 129-130].

Розглянемо стадії творчого розвитку особистості. Так, у житті людини виділяються такі стадії творчого розвитку:

- вибіркової *мотиваційно-творчої спрямованості* особистості на певну діяльність;
- *інтелектуально-творчої активності* особистості до певного виду діяльності;
- підвищеної *професійно-творчої активності* особистості в певному виді діяльності;
- перших значних *творчих досягнень* особистості;
- стійкої *творчої продуктивної діяльності*;
- розвитку *таланту*;
- *геніальності*.

Як зазначає С.О. Сисоева темп досягнень певного рівня творчих результатів не є рівномірним для всіх і залежить від індивідуальних психофізіологічних особливостей особистості, умов творчої діяльності, соціального оточення [6, с. 133].

Спрямованість на творчість, характерологічні особливості курсантів, їх творчі вміння офіцер-педагог може спостерігати в процесі навчання. Формування творчої особистості курсанта повинно передбачати не тільки посилення розвитку певних психічних процесів і творчих умінь, а й розвиток мотивів, характерологічних особливостей, які, інтегруючись з психічними процесами й творчими вміннями, зумовлюють здатність особистості до творчості.

Необхідно зазначити, що кожна людина – це неповторна індивідуальність і тому вона характеризується своїм унікальним набором творчих якостей, рівнем їх розвиненості, який і буде визначати рівень творчих досягнень і можливостей конкретної людини.

На основі аналізу відомих досліджень у галузі психології і педагогіки творчості, стану розв'язання проблеми у практиці, а також виходячи з того, що творчі можливості особистості реалізуються не тільки в

предметній діяльності, а й в самому процесі життя, самореалізації як засобу самоствердження, самовираження і саморозвитку, розглянемо систему творчих якостей особистості студента, яка відображає його спрямованість на творчу діяльність, характерологічні особливості, творчі вміння та індивідуальні особливості психічних процесів, які сприяють успіху в творчій діяльності і за рахунок яких людина здатна діяти як творчо-активний суб'єкт в оточуючому середовищі.

Досліджуючи творчі якості особистості студента С.О. Сисоева виокремила в її структурі такі підсистеми як *підсистему спрямованості, підсистему характерологічних особливостей особистості, підсистему творчих умінь та підсистему індивідуальних особливостей психічних процесів* [6, с. 143].

Взявши за основу розглянуту С.О. Сисоевою структуру творчих якостей студента, розглянемо творчі якості курсанта, сукупність яких відображає його творчі можливості. Так *підсистема спрямованості* особистості курсанта включає в себе: позитивне уявлення про себе, бажання пізнати себе; творчий інтерес; допитливість; потяг до пошуку нової інформації, фактів. *Підсистема характерологічних особливостей* особистості курсанта включає: сміливість; готовність до ризику; самостійність; ініціативність; впевненість у своїх силах та здібностях; цілеспрямованість; наполегливість; вміння довести почату справу до кінця; працелюбність; емоційна активність. *Підсистема творчих умінь* курсанта включає проблемне бачення; здатність до висунування гіпотез, оригінальних ідей; здатність до дослідницької діяльності; розвинута уява, фантазія; здатність до виявлення протиріч; здатність до подолання інерції мислення; вміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію; здатність до міжособистісного спілкування. І остання складова структури творчої особистості курсанта – *підсистема індивідуальних особливостей психічних процесів* включає альтернативність мислення; дивергентність мислення; точність мислення; готовність пам'яті; асоціативність пам'яті; цілісність, синтетичність, свіжість, самостійність сприйняття; пошуково-перетворюючий стиль мислення [6, с. 143].

Нагадаємо, що метою нашої статті є окреслення шляхів розвитку та формування творчих здібностей у курсантів вищого військового навчального закладу під час вивчення ними тактичних дисциплін. У

зв'язку цим доцільним є розгляд понять формування та розвитку особистості.

Так, *розвиток особистості* – процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації і виховання [2, с. 289]. *Формування* – це педагогічне управління індивідуальним становленням людської особистості. *Процес формування творчої особистості курсанта* як суб'єкта творчих соціальних відносин і продуктивної творчої діяльності за своєю суттю є педагогічним управлінням розвитком його потенційних творчих можливостей, формуванням у нього таких творчих якостей, які забезпечують успішність у творчій діяльності, індивідуальне становлення особистості курсанта як суспільно-активної істоти [6, с. 153-155].

Рушійними силами розвитку є внутрішні суперечності. Досить часто у педагогічній літературі поняття “розвиток” вживається часто як синонім поняття “формування”. Якщо під *розвитком особистості* ми розуміємо зміни її внутрішніх задатків, спричинені внутрішніми факторами – протиріччями, то *формування* – це подальший розвиток або становлення особистості, обумовлене зовнішніми факторами, що сприяють виникненню протиріч як рушійної сили розвитку. Під зовнішніми факторами перш за все розуміють соціальне середовище. Це, за визначенням Г.С. Костюка, – предмети та явища природи, люди, їх відносини, речі, знаряддя діяльності, мовні засоби, духовні цінності. Середовищем розвитку людини є ті зовнішні умови, з якими вона вступає в активний зв'язок. Прикладом мікросередовища – найближчого оточення курсанта – виступає освітнє середовище, те, в якому відбувається його освіта, навчання, виховання та професійне становлення.

Формування творчої особистості курсанта потребує особливої уваги офіцера-педагога, додаткових педагогічних впливів і напруги, що повинно враховуватися під час організації навчального процесу у вищому військовому навчальному закладі.

Зазначимо, що така дисципліна як “Тактика” входить до блоку загальновійськових військово-професійних дисциплін, що сприяють формуванню основи військового фаху.

Сьогодні при організації навчального процесу у вищому військовому навчальному закладі офіцерами-педагогами використовують *активні методи навчання*. Останні представляють собою сукупність прийомів і способів психолого-педагогічного впливу на курсантів, які у порівнянні з традиційними методами навчання, в першу

чергу спрямовані на розвиток у них творчого самостійного мислення, активізацію навчально-пізнавальної діяльності, формування незвичних навичок та вмій нестандартного розв'язання професійних проблем і вдосконалення навичок професійного спілкування [3].

Основними факторами, які сприяють такому ставленню курсантів до дидактичного процесу і його результатів, є: *професійний інтерес, творчий характер навчально-пізнавальної діяльності, змагальність, ігровий характер занять, емоційність, проблемність*.

Професійний інтерес є головним мотивом активізації курсанта у навчально-пізнавальній діяльності. Під час організації навчального процесу його необхідно врахувати ще на етапі формування змісту навчання курсантів і, передусім, під час добору матеріалу до конкретного заняття.

Творчий характер будь-якої діяльності, у тому числі й навчально-пізнавальної, спонукає до активного самостійного пошуку нових знань. Цьому сприяє проблемний характер навчального заняття, який передбачає дослідження під час заняття певної навчальної проблеми.

Змагальність у будь-якій діяльності є міцним стимулом досягнення значних успіхів. Головним тут є не оцінка, а активна участь в дослідженні навчальних проблем і обговоренні його результатів. Цю властивість особистості рекомендується використовувати під час здійснення занять у ігровій формі.

Ігровий характер навчально-пізнавальної діяльності одночасно включає в себе як фактор професійного інтересу, так і фактор змагальності. Однак, поряд з цим фактором, він сам являє ефективний мотиваційний механізм розумової активності курсантів.

Емоційний вплив на курсантів спричиняють усі вищевикладені фактори у сукупності, які іноді доводять до азарту учасників цих занять. У більшості випадків емоційний азарт має безпосередньо позитивний вплив на хід і результати навчально-пізнавальної діяльності.

Основною передумовою виникнення вищевказаних факторів є *проблемність* будь-якого заняття, яке здійснюється за допомогою активних методів навчання. Центральними категоріями проблемності навчання є: проблема, проблемне завдання, проблемні запитання, проблемна ситуація [9, с. 168-171].

Як свідчить практика, для розвитку творчих здібностей та формування творчих умінь курсантів, під час організації та проведення занять з “Тактики” найчастіше, використовуються такі активні методи

навчання як: метод інсценування, ділові ігри, метод “лабіринту дій”, “мозковий штурм”, метод “круглого столу”.

Розглянемо деякі аспекти використання зазначених методів, що сприяють формуванню творчих вмінь курсантів вищого військового навчального закладу.

Так, *метод інсценізації* чи *метод розігрування ролей* здобув широку популярність у підготовці фахівців. Він особливо придатний для формування уміння розпізнавати і розуміти мотиви та мотивацію дій інших осіб у певних типових ситуаціях і приймати на цій основі обгрунтовані та відповідальні рішення. Через це розігрування ролей широко застосовується у підготовці спеціалістів.

Вміле педагогічно обгрунтоване інсценування стимулює навчально-пізнавальну активність курсантів. Їх зацікавленість сприяє більш ефективному оволодінню програмним матеріалом, практичними навичками та вміннями, заохочує до активного пошуку оптимального вирішення завдань, які містяться у дидактичній ситуації, шляхом відтворення ролей і загальної дискусії.

Навчальна практика свідчить про те, що курсанти краще оволодівають навчальним матеріалом, коли вони свої навчально-пізнавальні дії реалізують за допомогою методу інсценування. Розігруючи ролі певних посадових осіб і виконуючи їх функціональні обов'язки, курсанти починають краще розуміти не тільки мотиви і характер власних дій, але також і інтереси інших осіб, оцінювати свої дії на тлі дій інших курсантів. Інсценування дає курсанту можливість проявити себе творчо в стандартній ситуації.

Так, під час проведення практичного заняття на тему: “*Основи підготовки та дії частин і підрозділів під час проведення миротворчої операції*”, одним із завдань якого є – вивчення порядку роботи командира і штабу частини (підрозділу) щодо прийняття рішення на дії в складі миротворчих сил під час проведення миротворчої операції, відбувається розігрування ролей, які відповідають діям посадових осіб в зазначеній ситуації.

Курсанти, реалізуючи мету заняття, по черзі виконують ролі командира та начальника штабу батальйону тактичної групи. Виконання цих ролей вимагає від курсантів знань та вмінь щодо: основ та способів управління підрозділами в бою; основних положень з організації, ведення і забезпечення бойових дій підрозділами, частинами та з'єднаннями. Під час заняття викладач може внести зміни в тактичну

обстановку і запропонувати курсантам, застосувавши творчий підхід, прийняти відповідне рішення.

Дидактично-виховна дієвість методу інсценування, як свідчить практика, дуже висока, тому що за його допомогою можна реалізувати таку дидактичну мету, яку не можна досягти за допомогою традиційних методів навчання. Інсценізація полегшує учіння; сприяє спостереженню як за власними діями, так і інших; допомагає критично їх оцінити; навчає почувати мотиви дій товаришів по службі і, виходячи з них, приймати більш обгрунтоване рішення; всебічно аналізувати дидактичну проблему з урахуванням як власної точки зору, так і поглядів інших курсантів та ін. Дидактична цінність інсценізації полягає у можливості визначення різноманітних аспектів цієї проблеми, урахування різних точок зору і пошуку різноманітних шляхів її вирішення [9, с. 178-183]. А це сприяє розвитку творчих здібностей і формуванню творчих вмінь курсантів.

Ділові ігри. Це метод навчання має багато різновидів. Їх загальною характеристикою є елемент гри. Польський науковець В. Оконь класифікує ігри на *функціональні, тематичні, конструктивні ігри*, а за змістом на *дидактичні, спортивні і воєнні* [4].

Як форма організації навчально-пізнавальної діяльності ділові ігри застосовуються у дидактичному процесі для імітаційного моделювання реальних механізмів і процесів професійної діяльності. Через це розробка ділової гри вимагає від офіцера-педагога, по-перше, ґрунтовних знань у галузі психології навчання і виховання; по-друге, опанування досконалою методикою їх підготовки і здійснення; по-третє, творчого підходу до їх опрацювання, по-четверте, відповідної підготовки курсантів до участі в них.

Добре опрацьована методика ділової гри має відтворити зміст професійної діяльності майбутніх офіцерів, або окремі її елементи і змодельовати систему соціальних відносин (в тому числі і професійних), які можуть виникнути у майбутній професійній діяльності.

Тому, під час організації та проведенні ділових ігор особлива увага повинна звертатися на формування навичок ухвалення рішень за умови змістовної взаємодії, активного суперництва і конкуренції між особами, які знаходяться у стані активних дій.

Сутність ділової гри полягає у відтворенні предметного і соціального змісту

майбутньої професійної діяльності, моделюванні основних умов і системи відносин, які характерні для військово-професійної діяльності. Вони розгортаються на імітаційній моделі, які відтворюють динаміку певного виду професійної діяльності та потребує творчого вирішення.

Заняття на тему: “Дії батальйону тактичної групи по прикриттю державного кордону” доцільно провести методом ділової гри. Її учасникам пропонується вивчити бойове завдання, нанести вихідні дані обстановки на карту; здійснити підготовку пропозицій щодо створення на базі підрозділів 2 бтг ротних тактичних груп і окремих підрозділів для самостійних дій в смузі забезпечення; здійснити розрахунок на підготовку 2 бтг до дій по прикриттю державного кордону.

Таке заняття сприяє розумінню сутності професійної діяльності та ті зміни, які відбуваються в ній, формують достатньо повне і правильне уявлення про неї, створюють певну модель дій під час розв’язання завдань професійної діяльності.

Під час гри ніхто не має права втручатися в її перебіг і змінювати її. Тільки викладач має право при необхідності коректувати дії учасників гри, коли це вимагається дидактичними обставинами. Головною властивістю цієї гри має бути динамізм і саморозвиток дидактичної ситуації. Всі елементи ситуації повинні складати систему, де все взаємопов’язано і взаємозумовлено. Звідси, будь-яке вирішення певної проблеми має безпосередній вплив на перебіг всієї гри. Такий характер гри позитивно впливає на процес самонавчання учасників гри, що є однією з властивостей ділових ігор. Тренування в умінні аналізувати інформацію, ухвалити обґрунтоване рішення, знаходити помилки, вносити необхідні корективи в стратегію і тактику дій – це позитивні аспекти ділових ігор, які слід використовувати під час їх здійснення. Вони сприяють формуванню самокритичності, допомагають розвитку творчого мислення та подоланню шаблонного мислення [9, с. 183-194].

Метод “лабіринту дій”. Даний метод передбачає отримання курсантами великої кількості інформації. Так, під час організації та проведення семінарського заняття на тему “Основи бойового застосування механізованих підрозділів (взвод, відділення) в наступі” курсанти можуть отримати інформацію яка не має ніякого відношення до розв’язання даної навчальної проблеми.

Кожний курсант повинен окремо з’ясувати цю різноманітну інформацію, адресувати її до відповідних виконавців. Але,

окрім цього, йому необхідно на основі розрізної інформації з вивчених документів формувати чітке уявлення про ситуацію, яка склалася, зробити висновки і прийняти всебічно обґрунтоване рішення з метою знаходження правильного виходу з складної ситуації.

Зазначимо, що цей метод вдосконалює уміння працювати з різноманітною інформацією в умовах обмеженої її кількості та часу, формує навички й вміння правильно оцінити обстановку, вибрати обґрунтовану лінію поведінки, творчо підходити до вирішення поставленого завдання, прийняти правильне і своєчасне рішення [9, с. 201].

Мозкова атака. Цей метод виник у 30-і роки ХХ ст. як спосіб колективного генерування нових ідей. Він оснований на груповому формуванні ідей рішення якоїсь задачі. Група, яка розв’язує цю задачу, представляє як можна більше нових ідей, інколи абсолютно несподіваних, що сприяє створенню атмосфери невимушеності, вільності, змагальності і співробітництва. Заохочується будь-яка пропозиція, думка, ідея, забороняється критика і насмішки щодо них. Тільки після збору всіх пропозицій починається їх оцінка. Зміст оцінки полягає у всебічному і об’єктивному аналізі всіх пропозицій і виборі найбільш оптимальної з них. Методика мозкової атаки сприяє розв’язанню різноманітних проблем життєдіяльності військ. Практично, немає сфери, де за допомогою цього методу не можна було б розв’язати будь-яку складну проблему. Оптимальна кількість учасників для такого обговорення – 10 осіб. Однак, доцільне його використання і в тих групах, де кількість учасників більша. У цьому випадку слід більш чітко розробляти методику цього заняття. Тих воїнів, які безпосередньо не приймають участь в генеруванні нових ідей, слід використати як експертів, спостерігачів та в інших ролях [9, с. 202].

Популярним активним методом навчання у вищому військовому навчальному закладі є **метод круглого столу**, який використовується, як правило, для проведення міждисциплінарних занять з метою обговорення складних теоретичних проблем і обміну досвідом. Для аналізу формулюється тема, яка має неоднозначне тлумачення і тому є необхідність її аналізу і обґрунтування в різноманітних аспектах: військових, політичних, економічних, психологічних, педагогічних, юридичних, правових та інших. На це заняття запрошуються певні компетентні особи: командири вищого рівня, спеціалісти різних галузей знань тощо.

Курсанти заздалегідь підготовляють доповіді, реферати та виступи. На занятті відбувається їх заслуховування. Після цього починається їх обговорення, аналіз, коментування, обмін думками. Щоб створити сприятливі умови для активної участі всіх студентів у цьому процесі, офіцеру-педагогу слід дотримуватися рекомендацій, які стосуються для проведення дискусії. Також широко можна застосовувати технічні засоби навчання, матеріали з періодичної преси, схеми, наочні приклади тощо.

Задача викладача полягає в тому, щоб направляти дискусію в необхідне русло, вміло стикуючи між собою різні точки зору щодо предмету дискусії, звертаючи особливу увагу на суттєві аспекти проблеми, що вивчається, але й не гальмуючи полемічні виступи студентів. Він має забезпечити змістовний, всебічний аналіз проблеми, намагаючись уникати поверхового обговорення проблем. У своєму заключному виступі викладач узагальнює колективну думку і визначає основні напрямки самостійної роботи курсантів над проблемою, що аналізується [9, с. 203].

Висновки. В результаті аналізу наукової психолого-педагогічної літератури: 1. **встановлено**, що *творчість* є унікальним процесом творення якісно нових духовних та матеріальних цінностей. Це здібність людини, яка виникла в праці, створювати нову реальність з матеріалу, який надає існуюча дійсність; 2. **з'ясовано**, що *творчі здібності курсанта вищого військового навчального закладу* об'єднують цілий ряд його властивостей і особливостей особистості, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і обумовлюють рівень її результативності; 3. **визначено**, що *процес формування творчої особистості курсанта вищого військового навчального закладу* представляє собою педагогічне управління розвитком його потенційних творчих можливостей, формуванням у нього таких творчих якостей, які забезпечують успішність у творчій діяльності, індивідуальне становлення його особистості як суспільно-активної істоти; 4. **доведено**, що використання активних методів навчання на заняттях з "Тактики" сприяють формуванню творчих здібностей курсантів.

Література

1. Выготский Л.С. Психология искусства / Лев Выготский. – СПб.: Азбука, 2000. – 413 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
3. Зарукина Е. В. Активные методы обучения: рекомендации по разработке и применению: учеб.-метод. пособие / Е. В. Зарукина, Н. А. Логинова, М. М. Новик. – СПб.: СПбГИЭУ, 2010. – 59 с.
4. Оконь В. Основы проблемного обучения / В. Оконь. – Москва, 1968. – 208с.
5. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С. Л. Рубинштейн. – СПб. [и др.]: Питер, 2003.– 508 с.
6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник / Світлана Сисоєва – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
7. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко: [монографія] / Академія пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка; за загальною ред.: В. О. Моляко. – К.: Освіта України, 2008. – 700 с.
8. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.
9. Ягупов В.В. Військова дидактика : Навчальний посібник / В.В. Ягупов; КНУТШ. – Київ : Київський університет, 2000. – 400с.

*Siryi A.V. PhD in Psychology Science, Associate Professor of the Department
Kozhedub O.V. PhD in Sociology*

CREATIVE TALENTS OF STUDENTS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE STUDY OF TACTICAL DISCIPLINE

In the article, creativity, students of higher military educational institutions are considered as a synthesis of the properties and characteristics of the individual, which characterize the degree of compliance with certain requirements and impact of educational-cognitive activity. We investigate ways of formation of creative abilities of students during their study of tactical disciplines. We generalize the experience of active learning as a set of techniques and methods of psycho-pedagogical influence, which are aimed at the development of creative independence. Analyzes the practice of using such techniques as role-playing, "a method of staging", method "maze action", "brainstorming", the method of the "round table".

Keywords: creativity, creativity, active learning methods, business games, "a method of staging", method "maze action", "brainstorming", method "round table".